

LBRIS

We know
books

DUILIU ZAMFIRESCU

ÎN RĂZBOI

Editura ANTET REVOLUTION

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Zamfirescu, Duiliu

În război / Duiliu Zamfirescu. - București: Antet Revolution,
2025

ISBN 978-973-636590-4

821.135.1

Distribuit de
DAC REVOLUTION

E-mail: tonomatulcucarti2012@yahoo.com

www.tonomatul.ro; www.EdituraAntet.ro

I

Ziua de 11/23 aprilie a anului 1877 era o zi ca toate celelalte, cu nouri pe o parte a cerului, cu soare pe alta, și n-ar fi avut darul să scoată pe ulițe afița lume, dacă liniștii cetățeni ai capitalei nu ar fi fost turburați de zgomotul asurzitor al vânzătorilor de jurnale, care, alergînd ca niște scăpați din balamuc, strigau cît le lua gura: „*România liberă* de mîine, cu trecerea rușilor!”

Din cele mai depărtate răs_pîntii, de pe Podul Calicilor și din Dealul Spirei, din Calea Moșilor și de la Obor, de prin Schitu Măgureanu, de prin Olari, de pe la Tei, se îndrepta lumea ca în zilele de paradă, spre Podul Mogoșoaiei¹. Jidani de prin Sfînta Vinere; brașoveni, săpunari și lumînărari de pe la Bărăție; cavafi din gura pieții; chirstegii de prin Dudescu și Antim; olteni cu coșurile bînănăind; sacagii aruncați ca de vînt pe hulube, — toți mînau înspre centrul orașului. La îmbucăturile stradelor mici cu Podul Mogoșoaiei, stau băieții de prăvălii, veniți de departe, cu pestelcile sumecate sub jiletcă; mitocanii crețului, cu tocuri de o șchioapă; casapii ambulauți, cu mieii afîrnați de cobilițe; fete de cusătorese, ieșite de la lucru fără rost; funcționari nedomiriți, scăpați de prin ministere înainte de vreme. Toți se uitau pe Podul Mogoșoaiei cu nerăbdare, așteptînd parcă trecerea vreunui saltanat neobicinuit, fiindcă — lucru curios! — trăsurile, foarte numeroase la ceasul acela, se răreau ca înaintea sosirii lui vodă. Lumea foia pe jos, fără treabă, și totuși preocupată; grupuri de bărbați se formau pe tot lungul trotuarului, de la palat pînă în bulevard; birjarii muscali, neastîmpărați, ieșeau din rîndurile lor de pe piața teatrului și dau raite nebunești pe dinaintea publicului, filfîind din mîneci și din biciuri, ca rațele la venirea ploii.

Și același strigăt asurzitor, al vânzătorilor de jurnale, se repeta din ce în ce mai des: „*România liberă* de mîine, cu trecerea rușilor!”

Dacă ochii acestor cască-gură, veniți de prin fundul mahalalelor, nu erau mulțumiți de priveliștea stradelor, totuși pe chipurile lor se citea nedomirirea și neliniștea: „Vin rușii!”. În mișcarea naivă a căciulei ridicată pe frunte, în bleojdirea capului pe o parte, în răspunsurile silnice ce-și dau unii altora, plecînd înapoi spre mahalale, mulțimea avea înțelegerea dreaptă a unei împrejurări mari, pe care nu putea să o cîntărească bine, dar de care se simțea neliniștită: „Vin rușii!”.

1. Podul Mogoșoaiei, arteră principală a vechiului București de la 1878: Calea Victoriei.

Trecînd prin lumea aceasta posacă, Mihai Comăneşteanu umbla repede, căutînd să iasă mai la larg, ca să se urce într-o trăsură şi să ajungă la soră-sa mai curînd. În graba lui, la cotitura unei strade, se lovi piept în piept cu un domn, căruia îi căzură ochelarii de pe nas.

— Vacs! zise acesta, dîndu-se cu un pas înapoi şi uitîndu-se urît la Comăneşteanu.

Un minut se priviră amîndoi, cu fondul de răutate ce pare a ieşi cîteodată în firea omenească tocmai din depărtarea sălbatică a strămoşilor, şi numai în urmă îşi aduseră aminte să-şi ceară iertare.

Erau tocmai să se despartă, cînd părură a se recunoaşte.

— Mihai, tu eşti?

— Milescole!...

— O, mii de tunete şi de vacsuri! Tu eşti, mă băiatule? Vino să te sărut...

Şi fără să mai aştepte multă poftă, Milesco, roşu, vesel, bufnînd pe nări de mulţumire, strîns în braţele lui puternice pe vechiul prieten de şcoală.

— Ce mai faci, urîtule? Cînd ai venit din fundul codrilor?... Am întreat de tine pe toată lumea... Mii de tunete! astă-seară mînci la mine... Nu se poate... Ai auzit, domnule? Vin ruşii. Vacs!...

Comăneşteanu se uita la el, mirat de a-l regăsi întocmai cum îl lăsase cu zece ani în urmă, vorbăreţ, sănătos, cu ticurile lui, cu mii de tunete şi de vacsuri, cari se amestecau fără rost în convorbire. I se păru că se întoarce deodată cu atîţia ani înapoi şi se simţi prins de înduioşare, pentru... pentru nimeni, aşa, degeaba, pentru vremea trecătoare.

— Bine, Milescole, viu cu plăcere, altă dată. Astă-seară mă aşteaptă soră-mea.

— Vacs! nu se poate: astă-seară. Te aştept şi mă duc. Vin ruşii. La revedere.

Milesco se repezi din nou prin lume, gata să se mai izbească de alţi trecători. Comăneşteanu se urcă într-o trăsură şi era să plece, cînd prietenul său îl ajunse de pe urmă.

— Mii de vaviloane şi de tunete! ne despărteam, fără să-ţi fi spus unde şed. Să nu-mi umbli dumneata cu vacsuri şi cu fracuri, m-ai înţeles?... Aşa cum te afli. La 7 şi jumătate, m-ai înţeles?...

Şi făcînd un semn din mînă, iar voi să plece.

— Milescole, dar spune unde şezi, strigă Mihai după el.

El sări din nou spre trăsură.

— Vacs! şi iar vacs! că mă prostesc. Strada Batiştea, dragă. La revedere.

Mergînd spre Saşa, Mihai se gîndea la amicul lui, de care atîta rîsese la Paris. Deşi îi venea să zîmbească şi acum de felul spiritului lui Milesco, totuşi se simţea fericit că-l întîlnise, şi mai cu seamă că-l întîlnise aşa precum îl ştia, naiv, plin de ticuri, totdeauna grăbit şi mai presus de toate *incurcă-treabă*. Ceea ce, în prima tinereţe, i se părea numai caraghios în caracterul prietenului său, acum, în pragul maturităţii, cînd înţelepciunea coboară tot mai afund în oameni nota lor personală, i se părea încîntător, prin desăvîrşita sinceritate cu care se desfăşura firea lui Milesco.

Ajunse la Saşa, vesel, cum nu i se întîmplase de mult; urcă scările fluierînd şi cînd intră în salon nu se putu opri de a nu zice şi el „vacs”, ca Milesco. Istorisi surori-si întîlnirea cu vechiul lui camarad de şcoală; plăcerea neaşteptată ce-i pricinuia revederea cu Milesco; miile de bombe şi de vacsuri ale acestuia; în fine, invitarea la masă. Saşa, a cărei neţărmurită iubire pentru fratele ei crescuse cu vîrsta, se uita la el cu privirea caldă, fericită de a-l vedea rîzînd, deşi ea părea tristă. Seninătatea gravă a Saşei se întunecase în umbra unei melancolii dureroase, ce părea că înfrîureşte deopotrivă pe toţi dimprejur. Un moment, Mihai rămase în mijlocul camerei, uitîndu-se la cei de faţă: într-o clipă i se limpeziră lucrurile. Vestea războiului apropiat, îngrijea pe toţi. Pentru întîiaşi dată îşi dete el seama că în caz de acţiune, toţi bărbaţii din familia lor ar fi trebuit să ia parte la luptă. Îşi aruncă ochii spre Victoria şi spre cumnatul său, colonelul Amza; spre Mary şi spre bărbatu-său, căpitanul Dudescu; spre Matei, medic şi deci probabil chemat la vreme de nevoie. Se gîndi şi la el, locotenent în rezervă. Toţi trebuiau să meargă.

Colonelul Amza, care îi lăsase totdeauna o impresie de enigmă, cu părul aproape alb, cu pieliţa arămie de creol, cu mustaţa răsucită în vînt, se uita într-un jurnal ilustrat, tihnit, grav, cu botforii de lac elegant încheiaţi într-un pinten de bronz, ce suna a voinicie, cu tunica strînsă pe el ca de paradă. Victoria, deşi mai tînără cu 20 de ani decît bărbatu-său, părea absorbită cu desăvîrşire de personalitatea lui.

Căpitanul Dudescu era tocmai opusul colonelului Amza: spălăcit şi şters la chip, slab şi neîngrijit, purtând uniforma de

vînător cu o vădită silă, vorbea repede și nervos, fără a se gîndi la efectul ce producea. O notă antiestetică caracteriza toată ființa sa aparentă. Se vedea bine că Mary suferea de ținuta bărbatului ei.

Și cu toate astea, cine putea spune cu hotărîre care din amîndoi era un om? Poate războiul. Pînă atunci însă, Mihai vedea în însăși familia sa legea stăpînirii băbăților frumoși și voinici asupra femeilor. Îi părea rău, deși era el însuși frumos și voinic. Îi părea rău, fiindcă simțea că era oarecare imoralitate în această lege firească, și mai cu seamă fiindcă credea că familia lui trebuia să fie în toate perfectă, fără slăbiciuni, fără asemănări vulgare cu celelalte familii. De aci, o instinctivă pornire contra lui Amza și o nejustificată simpatie pentru Dudescu.

De-ar fi putut însă să fie cu totul sincer în cercetarea sufletelor celor ce-l înconjurau și mai cu seamă în cercetarea sufletului său, ar fi trebuit să-și mărturisească că mai erau și alte pricini pentru cari colonelul Amza părea mai puțin simpatic decît căpitanul Dudescu. În același jurnal ilustrat în care se uita colonelul, privea de aproape și o persoană străină familiei lor, Natalia Cantă, amică de copilărie a Sașei, măritată în Moldova și statomicită la moșia lor din Vrancea, Sarba, lîngă moșia lui Mihai. Plecată pe jurnalul ilustrat, ochii ei se îndreptau spre ușa la fiecare mișcare, pîrînd că așteaptă pe cineva. Cînd intră Mihai, vesel, fața ei se luminea de bucurie. Apoi, încet, își trase scaunul la o parte și ascultă povestirea cu Milescu, în modul cel mai natural.

— Zău, Natalișo, rămii la masă, zise Sașa. Ce faci la otel singură?

— Trebuie să mă-mbrac, dragă.

— Pînă la 11 ai toată vremea să te îmbraci. Tu vii la bal, Mihai?

— Știu eu... Milescu mi-a zis să nu mă duc în frac, așa că ar trebui să trec și eu pe la otel, ca să mă-mbrac. Să vedem...

— Ce urît lucru, cu otelul ăsta, zise Sașa Nataliei. Aș fi vrut să te am la mine. Dar cînd suntem la București cu toții, nici Mihai n-are loc.

— Nu-i nimic, dragă. Vezi că stau la voi toata ziua...

Sașa schimbă deodată tonul:

— Ce-ai mai auzit despre război, Mihai? Șezi lîngă mine.

— Ce s-aud, maman... Rușii au trecut granița.

Natalia începu să rîdă, cu o notă simpatică în voce, uitîndu-se cînd la soră, cînd la frate.

— Tu rîzi, fiindcă pe tine nu te amenință să-ți lase casa pustie...

Natalia se uită lung și mîngîietor pe sub gene la Mihai:

— Ia mai zi o dată.

Mihai zîmbea cam în silă, neînțelegînd de ce rîdea Natalia.

— Ce-am zis? că rușii au trecut frontiera. Așa este.

— Zi încă o dată maman...

Cu nota aceasta intimă, convorbirea merse înainte cum putu, fără însă să ajungă la limpeziciunea de toate zilele. Matei veni și el acasă, liniștit ca întotdeauna, în aparență, dar în fond preocupat.

— Ei, colonelule, îmi pare că de astă dată o să scot și eu briciurile de prin cutii. Or la deal, or la vale, o să ne batem cu cineva.

— Să ne batem, dacă trebuie. Eu, ca militar, nu pot vorbi altfel. Cred însă că e o greșeală să ieșim din neutralitate.

Dudescu, nervos, sări în sus.

— Ce neutralitate, domnule? Cine-ți garantează neutralitatea? La ce rezultat a ajuns conferința de la Constantinopole? Zero bani, zero centime. Noi am trimis acolo pe Dimitrie Brătianu ca să convingem pe turci că e mai cu seamă în folosul lor să ne declare neutri. Cine ne-a ascultat?...

— Avem tratatul de la Paris². Noi trebuie să fim un adevărat bulevard între cele două imperii.

— Bulevard. Moft!... O să fim bulevard de plimbare pentru oștile rusești... cum am fost întotdeauna de cînd au pus fanarioții mîna pe noi. Ah, Doamne, cum aș vrea să mai vie o dată Drăculeștii, să ne curețe țara de lifte!... Eu cel dintâi aș pregăti țeapa unui nou Vlad.

— Tocmai asta zic și eu: să nu vie străinii pe pămîntul nostru.

— Atunci să ne batem. Or cu unii, or cu alții.

Victoria, enervată de felul țanțos cu care vorbea Dudescu, voi să schimbe îndrumarea convorbirii.

— Hai să ne-mbrăcăm. La revedere, Mihai, dacă te duci la Milescul tău.

Se sculară cu toții. În mica încurcătură a momentului, Natalia zise lui Comăneșteanu încet:

— Vrei să mă duc la bal?

El răspunse cu ochii în pămînt, jenat;

2. *Tratatul de la Paris* (Convenția de la Paris), s-a semnat în 1858, în urma războiului Crimeii (1853-1856) și privea situația Țărilor române. Interpretând abil prevederile acestui *tractat* s-a realizat Unirea (1859).

II

Mergînd la Milescu, Comăneșteanu se simți deodată prins de aceeași idee: războiul. Ordinul de concentrare îl primise de cîteva zile, cu data de 6/18 aprilie. Regimentul al 10-lea de dorobanți, care făcea parte din al II-lea corp de armată, era pe drum spre Dunăre, între Giurgiu și Oltenița. El trebuia să-l ajungă la Frățești. Afară ploaia. O geană vînată de lumină tîvea nouri spre apus. Fantastică și indiferentă în sine, natura era amestecată de închipuirea oamenilor cu întâmplările de pe pămînt: un cer nesigur, pîclă, ploaie — după cum nesigure și mohorîte erau evenimentele de mîine.

Trecînd prin fața Palatului, Comăneșteanu scoase capul de sub coșul trăsorii și se uită la ferestrele luminate. Niciodată nu-i păruseră atît de interesante geamurile acelea multicolore, dincolo de care răspunderea și grijile erau așa de mari. O mișcare instinctivă de respect și simpatie îl făcu să se plece mai jos, spre a zări o umbră ce trecea pe la ferestre, mărită probabil de apropierea vreunei lămpi. Îi răsări în suflet pentru întiași dată dorința puternică de a se bate, cu oricine și oriunde; de a da năvală în mulțimea dușmanilor; de a răni, de a ucide fără milă, el, omul pașnic al gîndurilor. Închipuirea cam don-chișotescă a tuturilor eroilor improvizați, făcea din el, acolo în trăsură, un crunt cavaler de pe vremea marilor noștri domni pămînteni, un Buzesc, un Mihalcea, a cărui paloș orb zdrelea sute de capete. Toți Basarabii din istoria Țării Românești, Drăculeștii și Dăneștii; marii bani ai Craiovei, mîndri și bogăți; hărățogosul Vlad Țepeș, genialul Mihai al II-lea Bravul; apoi Bogdăneștii din Moldova; crudul și eroicul Ștefan al VI-lea cel Mare; hatmanii din poetica țară a Bucovinei; Asanachii vrânceni, din cari se cobora el despre mamă; toate figurile legendare, toate numele ce-l emoționau, bătălia de la Rovine, lupta de la Călugăreni, toate se grămădeau în mintea lui, cu puterea evocativă ce o au pentru români figurile și faptele mărețe ale timpurilor lor eroice, peste cari vremurile grele de mai pe urmă au aruncat melancolia neputinței.

A venit vremea să ne deșteptăm! În vinele tale, Mihai, părea a-i zice glasul închipuirii lui aprinse, curge sîngele Comăneștenilor

de la șes, al Asanachilor de la munte, sîngele latinilor biruitori, al dacilor biruiți, care, în preajma codrilor, împrejurul izvoarelor, a prins ființă nouă în poporul tău de astăzi, în munteni, în baciul Mîcu, în tine! Du-te cu regimentul tău de vrânceni pe drumul Călugărenilor, că nu s-a stins virtutea sulțarilor, a roșiorilor, a călărașilor și a vîntătorilor lui Mihnea!...

Și ce ciudat i se păru cînd birja se opri în fața unor case curate din strada Batistei, cînd el se dete jos, aiurit de gîndurile eroice, și sună prozaic la ușa lui Milescu... Un fecior, gata de a servi la masă, îi ieși înainte, spunîndu-i că „domnul” nu se-ntorsese încă. Mihai, cam încurcat, ceru să-l aștepte. Grăbit, feciorul deschise ușa de la cabinetul de lucru, trase un chibrit pe pantaloni și aprinse gazul.

— Poftiți, vă rog.

Mihai se văzu deodată într-o cameră spațioasă, plină de cărți, cu lucruri curate așezate la locul lor, fără praful de un deget pe mobile, cum era în bunele deprinderi ale amicului său. Tablouri cuviincioase pe pereți, flori prin vase, un aer de intimitate demnă peste tot... „Nu se poate, își zise el, am intrat într-o casă străină”. Și fără a se gîndi mai mult, căută clopotul în zid și sună.

Feciorul veni din nou.

— Mă rog, sunt aici la d-nul Milescu?

— Da, cuconașule, poftiți de ședeți, că trebuie să vie numaidecît la masă.

Va să zică tot era ceva schimbat în prietenul său. Se puse să aștepte și prinse din nou a se gîndi la război. Regimentul 10 de dorobanți făcea parte din I-a brigadă de infanterie, a diviziunii a III-a, a corpului al II-lea de armată. Un corp de armată!... Ce solemn cuvînt! În fața lui, o litografie colorată înfățișa o femeie minunat de frumoasă, uitîndu-se pe gînduri în depărtare. Își aduse aminte de Natalia și de munții de la Andreiași. I se păru c-o vede la izvoarele Milcovului, sărînd ușoară din piatră în piatră, cu vîrfurile picioarelor încondeiate ca în poveste, cu chipul senin, cu ochii privind parcă tot dincolo de ce se vede, ca femeia din cadru... Se uită la ceasornic: era 8. Alături se auzeau pregătiri de masă, furculițe și cuțite ce sunau, ba parcă chiar glasuri vorbind. Mai trecu un sfert de ceas. Milescu nicăieri. Așa ceva se potrivea cu el de minune. Acuma era sigur că n-a intrat în casă străină.

Se auzi deodată sunînd la intrare cu furie. Feciorul se repezi să deschidă.